

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' ויחי תשפ"א | גליון מס' 220

הדברים נמסרו ביום ו' עש"ק פר' ויגש, עשרה בטבת תשפ"א

עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

החסון נגד הקורונה

האם התחסנות נגד נגיף הקורונה הוא רק בגדר 'רשות', או 'חובה הלכתית'? | על מצוות השמירה והזהירות על הבריאות, וניצול החיים לקיום התורה והמצוות | האם מותר לאדם להכניס עצמו לספק-סכנה כדי להציל מסכנה ודאית? | האם מותר לחלל שבת-קודש ולערך בו חיסונים אלו? | וגם: אימתי נתגלה החיסון הראשון בעולם? ואיזה תואר ושכר זכה ממציאו לקבל?

את המחלה משורשה. בתפארת ישראל על המשניות (יומא פרק ה, בועז אות ג) שחי באותה תקופה לפני כ-225 שנה, כתב שאף שבחיסון יש סכנה מסוימת, כי יש מיעוט שמתו על ידי קבלת החיסון, אבל כיון שבמניעת החיסון הסכנה גדולה יותר לאין ערוך, על כן יש להתחסן. הוא דיבר על היתר החיסון נגד אבעבועות רוח, אף שאחד מאלף מת מחמת כך, מכל מקום במניעת קבלת החיסון אם יתהוו בו אבעבועות רוח הטבעיים, הרי שהסכנה למות גדולה וקרובה הרבה יותר, ולכן רשאי להתחסן ולהכניס את עצמו בסכנה-רחוקה כדי להציל את עצמו מסכנה-קרובה.

להכניס עצמו לספק-סכנה להציל חברו מסכנה ודאית

התפארת ישראל הביא לכך ראייה מהבית יוסף (ח"מ ס"ס תכו) בשם הגהות מיימוניות בשם הירושלמי (תרומות פ"ח) שחייב אדם להכניס עצמו לספק-סכנה כדי להציל את חברו מסכנה-ודאית, והוסיף שהרי אף ברואה את חברו טובע בים, והוא יודע לשחות ולהצילו, חייב להיכנס ולהצילו, אף שאינו מוחלט בודאות שיטבע אם לא יצילו הוא, כי אפשר שינצל ממשוהו אחר. ואם להציל את חברו יש חיוב להכניס עצמו בספק-סכנה, מכל-שכן שתהיה רשות בידו להציל את גוף עצמו על-ידי הכניסו את עצמו בספק-סכנה, וכל-שכן בספק רחוק של סכנה.

הסמ"ע (ח"מ סימן תכו שם) העיר שמרן השולחן ערוך והרמ"א השמיטו דין זה שחייב אדם להכניס עצמו לספק-סכנה כדי להציל את חברו מסכנה-ודאית, לפי שגדולי הפוסקים, הרי"ף הרא"ש והרמב"ם והטור, השמיטו דברי הירושלמי. ובתפארת ישראל ביאר שסוברים הם כדברי רבי יוסי שאמר (נדרים פ"ב, בבא מציעא סב ע"א) "חייך קודמים לחיי חבריך". אך כאמור, כל זה כדי להציל חברו, משא"כ בהצלת גוף עצמו. אמנם כתב בתפארת ישראל שגם בזה אין חיוב הוא, מכל מקום רשאי הוא להכניס עצמו בסכנה-רחוקה כדי להציל עצמו מסכנה-קרובה.

חובת קבלת החיסון

אולם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' כט אות ד) הביא משו"ת רבי עקיבא אייגר (מהדו"ק סי' ס) בגדר

שאלה: בימים אלו החלו לערוך חיסונים כנגד נגיף הקורונה. רבים שואלים מהי עמדת ההלכה, האם 'חייבים' להתחסן, כפי הוראת הרופא, או שהוא רק רשות למי שחפץ בכך, והאם יש איזה סיכון בחיסון?

חובת השמירה על הבריאות

תשובה: נאמר בתורה (דברים ד טו) "ונשמרתם מאוד לנפשתיכם", ומפורש בגמרא (ברכות לב ע"ב) שהוא גם אזהרה על שמירת הגוף, שצריך האדם להזהר מאד שלא יביא עצמו לידי סכנה (העמק דבר, דברים שם. וראה 'פלא יועץ', ערך שמירה). עוד נאמר בתורה (ויקרא יח ה): "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'", ודרשו בגמרא (יומא פה ע"ב): 'וחי בהם' - "ולא שימות בהם", שאין משפטי התורה אלא דרך של חיים (רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג). האדם החי יכול לעשות רצון הבורא יתברך, ולקיים מצוותיו. להניח תפילין, להתעטף בציצית, ללמוד תורה ולגמול חסדים. אך משמת, שוב אינו יכול לקיים מצוות ולעסוק בתורה, ובגמרא (שבת ל ע"א, שם קנא ע"ב, נדה סא ע"ב) דרשו על הכתוב (תהלים פח ו) 'במתים חפשי' - "כיון שמת אדם, נעשה חופשי מן התורה ומן המצוות". "לא המתים יהללו-יה ולא כל יורדי דומה" (תהלים קטו יז), ולכן צריך האדם לעשות השתדלות שיוכל לחיות עוד ועוד, כדי לעשות רצון הבורא.

הרשות לרופא לרפאות

עוד נאמר בתורה (שמות כא יט): "וְרָפָא יִרְפָּא", ולמדו בגמרא (ברכות ט ע"א, בבא קמא פה ע"א): "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". וכתב הש"ך (יו"ד סי' שלו סק"א) שהרופא רשאי לרפא גם כאשר יש חשש שמא הוא יזיק, שלא ימנע הרופא מלטפל ויאמר: מה לי ולצער הזה, שמא אטעה ונמצאתי הורג בשגגה. לכן באה התורה ואומרת "וְרָפָא יִרְפָּא", למרות הסיכון המועט שבטיפול, יש לרופא רשות לרפאות.

החיסון הראשון בעולם

לפני מאתיים עשרים וחמש שנה, כאשר המציאו לראשונה את החיסונים נגד אבעבועות הרוח, היו ילדים מסוימים שהחיסון לא רק שלא השפיע עליהם לטובה, אלא אדרבה, הזיק להם. ומצינו בגמרא (נדה ל ע"ב) שלא כל גוף מקבל תרופה, ופעמים יתכן שיכול להזיק. החיסונים שפותחו לכל מיני מחלות, נעשו עבור הרבים כדי לדכא

של סכנה, שכל שיש כאב וצער הרבה, ואפשר על צד הריחוק אחת מני אלף שיצמח מזה סכנה, אף שאין אנו דנים אותו כעת בכלל סכנה, או ספק סכנה, מכל מקום כיון שיש צד אפשרות לבא לזה, הרי זה נקרא בלשון סכנה. וכיוצא בזה כתב בחזון איש (אהלות סי' כב ס"ק לב) שבזמן שהדָּבָר מצוי ומתריעים עליו, אף שאין חולה לפנינו, משום חולי המהלכת הרי הוא בכלל אויבים שצרו על עיר הסמוכה לספָּר, ומחללים שבת עבור זה. והוסיף הגרשז"א זצ"ל לענין עיקר הדבר מה נקרא ספק-פיקוח-נפש ומה לא, ועד איפה הוא הגבול, כי מצד הסברא נראה דכל שדרך רוב בני אדם לברוח מזה כבורח מפני הסכנה, הרי זה נחשב כספק פיקוח נפש, וקרינו ביה בכהאי גוונא 'וחי בהם' - ולא שימות בהם. אבל אם אין רוב בני אדם נבהלים ומפחדים מזה, אין זה חשיב סכנה.

והביא קצת דוגמא לכך מהרכבת [-זריקת] אבעבועות לילדים, אף שמצד הדין אפשר שצריך באמת להזדרז ולעשותו בהקדם האפשרי, אם הרופא אומר שכבר הגיע הזמן לעשותו, אך אף-על-פי-כן אין עושים אותם בהחלטה ובזריזות, ואינו זקוק לטיפול באופן מיידי, מהרגע להרגע, ולפיכך אף אם באמת יש בזה קצת סכנה, הריהו כפי שאמרו חז"ל דהאידינא 'שומר פתאים ה', וחלילה לחלל שבת עבור כך, משא"כ אם אחד נמצא במקום כזה שיודע ברור שאם לא יזריק עכשיו את האבעבועות בשבת יצטרך לחכות זמן רב של ד' או ה' שנים, כיון שבזמן מרובה כזה ודאי נבהלים ומפחדים לשהות, אפשר דבזה שפיר חשיב כפיקוח-נפש ודוחה שבת, אך בלאו הכי, לא.

על-כל-פנים מבואר לענינינו שכאשר הציבור מקבל את החיסון וסבור שאם לא יקבלו את החיסון הרי הוא ספק-סכנה, ובאופנים חריגים ביותר, כאמור, אף יהא מותר לחלל את השבת לצורך כך, מכל-שכן שצריך לקבל את החיסון בימי החול. וכאשר אין צריך לחלל השבת עבור החיסון, ועושים כן בימי החול, כיון שהרופאים מתריעים שאם לא יקבלו את החיסון, תחריף המגיפה, יש לקבל את החיסון, על-אף הסיכון-הקטן-מאד שאולי יש בו.

שכרו של מגלה החיסון

מי שגילה את החיסון, לפני מאתיים עשרים וחמש שנה, היה חוקר ורופא אנגלי, אדוארד ג'נר. הוא פיתח את החיסון נגד האבעבועות השחורות, ואז עלתה השאלה על שולחנם של גדולי ישראל, האם לקבל את החיסון או לא. ובתפארת ישראל (אבות פ"ג, בועז אות א) הביא דברי חז"ל (סנהדרין ק"ע"א, רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה) שחסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, וציין כמה שהטיבו ביותר לכל באי עולם, ביניהם מנה את "החסיד יענער" שהמציא את החיסון, שעל ידו ניצולים כמה רבבות בני אדם מחולי וממיתתה וממומין, ובדין הוא שיטול שכרו לעולם הבא.

דעת פוסקי ההלכה

אחד מרבני הזמן באותם ימים, רבי אברהם האמבורג, שהיה רב בלונדון, פרסם ספר שלם 'עלה תרופה' העוסק בשאלה אם להתחסן, וליקט תשובות מרבני זמנו, וכולם כאחד ענו ואמרו שיש לקבל החיסון, אף שבזמנם ידעו שיש איזה מיעוט קטן של אנשים שאכן ניזוקו מחמת חיסון זה, אף-על-פי-כן הולכים אחרי הרוב הגדול.

בשו"ת זרע אמת - להגאון רבי ישמעאל הכהן, מגדולי הפוסקים באותו דור (ח"ב סי' לב) התכתב בשאלה זו עם חכם אחד, רבי חיים יהודה גירון. השואל פקפק אם מותר לקחת את החיסון, מחמת סכנה רחוקה, והגאון הזרע אמת השיב בארוכה שאילו החיסון שעושים המומחים הסכנה גדולה לאין ערוך מהסכנה שעל ידי החיסון. ובספר זבחי צדק - להגאון רבי עבדאללה סומך, לפני כ-140 שנה (יו"ד סי' קטז) הביא דברי הזרע אמת, וכתב לעומתו, אנו בדין תהילות לא-ל יתברך יש לנו רופאים מומחים שעושים הזריקה ולא ניזוק אדם מעולם, וכן מעשים בכל יום. ובכף החיים (יו"ד סי' קטז אות ס) כתב שעתה נתחכמו הרופאים יותר שעושים זריקה על-ידי מחט ביד הילדים ובכך אין יותר חולי האבעבועות. וכן כתב הגאון רבי חיים פלאגי בספרו תוכחת חיים (פרשת ויצא בד"ה ומ"מ אם יצטרך), שראוי לקבל את החיסון.

וכל זאת אף שבימיהם היו ניזוקים יותר מחמת החיסון, אך היה זה רק מיעוט-אדמינוטא, ולולי החיסון היו מתים יותר, ולכן הורו לקבל החיסון. אם כן מכל-שכן בזמנינו אנו, קל-וחומר שהחיסונים בטוחים יותר לאין ערוך ממה שהיה בימי קדם, ולכן נראה שעל-פי הלכה, כל שהרופא אומר לקבל החיסון, לא רק 'רשא' אלא 'צריך' לקבל החיסון, כדי למנוע המחלה, שלא יחלה הוא ולא ידביק אחרים. ואף איש צעיר אשר רובם אינם נפגעים מכך, מכל מקום אם יחלה הרי יכול הדבר לפגוע באנשים מבוגרים ובעלי מחלות רקע, ולגרום לידי סכנה ח"ו. לפיכך, כיון שעל הרוב הגדול אין כל סכנה בחיסון, ואולי רק מיעוט-אדמינוטא, ההלכה מחייבת לקבל את החיסון.

יהי רצון שהקב"ה ישלח רפואה שלימה לכל חולי עמו ישראל, ולבריאים הקב"ה יתמיד בריאותם, וימנע מגיפה מנחלתינו ונשמע בשורות טובות, אמן ואמן.

Yitzchak Yosef
The Rishon LeZion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בסי"ר, ה' טבת תשס"א
א"פ/467-25

קריאה נאמנה

תני פנה בזה אל אחינו בני ישראל בארץ הקודש להישמע להוראות הרופאים, כמו שנאמר בתורה: 'ורפא ירפא' מכאן שניתנה רשות לרופא לרפא, ונאמר 'וחי בהם' ודרשו רבותינו בתלמוד וחי בהם ולא שימות בהם, ועוד נאמר 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם'.

לפיכך, לאחר שהתבשרנו וגבר עלינו חסדו של השי"ת ונמצא חיסון המונע הירבקות בגוף הקורונה ועשו את כל הנסיונות הנדרשים, והמומחים אמורים שהחיסון אכן מועיל לעצירת המגיפה ואין בו סכנה.

אשר על כן, על כל אחד ואחד להתחסן כפי הוראות הרופאים בלא להתמהמה ובכך למנוע סכנה מעצמו ומאחרים.

והקב"ה יאזין לקול שועתינו וישמע תפילתנו ויסיר המגיפה והחריב והמסחית מעל כל עמו ישראל ונשמע בשורות טובות, אכ"י.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

